

PAPER DETAILS

TITLE: Güney Afrika Cumhuriyetinde Geleneksel El Sanatlari: Çagdas Seramik Sanati ve Sanatçilarindan Örnekler

AUTHORS: Cemalettin Sevim

PAGES: 339-357

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/903055>

Güney Afrika El Sanatları Sanatçıların

Dr. Öğr. Üyesi Cema

Özet

Güney Afrika Cumhuriyeti, yer alan bir ülkedir. 21. Güney Afrika pek çok ist kendi kültür ve gelenekse tenli insanların yaşadığı u ve sükûnet içinde yaşam sanatları, tasarım ve san çömlekçilik boyutu, gere sürdürülmesi ya da çağda gelmiştir. Bu çalışmada; C kültürel açıdan incelenm el sanatları, sanat ve ser yapılmıştır

Anahtar Sözcükler: G

TRADITIONAL HA
EXAMPLES FROM

Abstract

The Republic of South Afr African continent. In the important in the world, S European colonialism, bu Although there are differe are able to live in peace artworks. In the country, pottery and with contemp it with contemporary ver In this study; In South A been examined from a o production, and evaluatio handicrafts, art and cera

Keywords: South Africa

Dr. Öğr. Üyesi Cemalettin Se
Eskişehir. E-posta: cevim@

Giriş

Güney Afrika Cumhuriyeti adından da anlaşılabacağı gibi Afrika kıtasının güneyinde 1,219,912 km kare yüzölçümüne sahip bir ülke olup diğer ülkelerden farklı olarak üç adet başkenti bulunur. Bu başkentlerden; Pretoria yürütme, Cape Town yasama, Bloemfontein yargının başkentliğini yapmaktadır. Kültürlerin harmanı olan ülkede 11 adet resmi dil kullanılırken; Hristiyanlık, Müslümanlık ve hiçbir dine inanmayan insanlar birlikte uyum içinde yaşamaktadır.¹

Farklı etnik grupların yaşadığı Güney Afrika Cumhuriyet'inde siyahlar ve beyazlar birlikte modern ve geleneksel bir yaşam tarzını uyum içinde sürdürmektedirler. Değişik ırkları ve kabileleri bünyesinde barındıran Afrika kıtasında çok yoğun yaşayan siyah tenli insanlar görsel olarak birbirlerine çok benzeselerde kabilelerin yaşam tarzları birbirinden farklıdır (Wassing, 1968: 16).

Geçmişte yoğun savaşların olduğu ve köle ticaretinin yapıldığı bu ülkede günümüzde farklı kültürler birbirleriyle hoşgörü içinde yaşamaktadırlar. Bu hoş görü ve içtenlik; kendi etnik kimliklerinin de yansımasıyla ürettikleri sanat, tasarım ve el sanatları ürünlerinde de hissedilmektedir. İleri teknoloji kullanılmadan üretilen el sanatı ürünleri ülkenin zengin kültürel mirasını yansıtarak öz benliğini ortaya koymaktadır. Bu üretimlerin arasında seramik sanatı ve tasarım ürünleri başta gelmektedir. Bütün uygarlıkların içinde kendine yer bulmuş olan seramik; farklı şekil ve işlevlerde günlük hayatın içinde yer almış, yer aldığı tüm toplumlarda olduğu gibi Güney Afrika'nın da ekonomik, siyasi ve kültürel gelişiminin göstergesi sayılan unsurlardan biri olmuştur.

Seramik; insan hayatına dahil olduğundan beri pişirim özelliği nedeniyle ilk biçim yapısını koruyarak binlerce yıl sonrasına kadar kalabildiğinden dolayı kolay ulaşılabilen, kullanışlı, bilgiyi geçmişten günümüze aktaran bir sanat dalıdır. Güney Afrika açısından bu sanat dalının diğer el sanatları ile birlikte geçmişlerinden getirdikleri ortak değer, özgünlük ve ayrıcalıkların incelenerek, çağdaş üretimleri ile karşılaştırılması bu makalenin ana konusunu oluşturmaktadır.

Günümüz Güney Afrika Geleneksel El Sanatları

Afrika kıtasının değişik bölgeleri, tarihsel dönemler içerisinde Portekizliler, Hollandalılar, İngilizler, Fransızlar ve Almanlar olmak üzere Avrupa

¹ <http://www.gezimanya.com/guney-afrika-cumhuriyeti> adresinden ve Mayıs 2019'da alınmıştır.

ülkelerinin sömür (1992:12). İlk dönem tarafından Avrupa ve objeler daha so gelecek kuşaklara

Güney Afrika; söm ülkelerin kültürü v geleneklerinden ö Ülke; 1990'lı yıllar coğrafya olmasına bu özgünlük sanat korunmaya çalışla toplumunun üretm yansımlarla izlen

Görsel 1. Taş üzerine o

Kimliğin belirleyici birbirine bağlayan da taşıyan bu sana masında önemli b sanatları, tasarım v izlerini taşıdığını v ve bu üretimlerde rum böyle olunca kaynaklarından bir görülmektedir. Bu

kullanım eşyaları), Örgü, tekstil ürünleri, boncuk işlemeciliği, takı tasarımı ve üretimi, boynuz ve kemik ürünleri, deri çalışmaları, atık malzemelerden hediyeelik eşyalar, değişik malzemelerden yapılmış heykeller, geleneksel çömlekçilik ve çağdaş yorumlamaları ön sıraya çıkmaktadır.

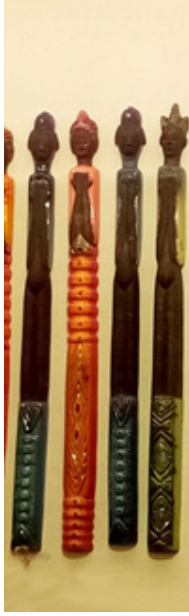
Görsel 2. Seramik ve ahşaptan oluşan ve günümüzde üretilen hediyeelik eşyalar.

Özellikle örgü geleneği farklı biçimlerde saçlarda ve el sanatları olarak üretilen ürünlerde çoğunlukla yerel dokumalarda modern tarzda ve farklı biçimlerde görülmektedir (Haour, 2010:86).

Görsel 3. Örgü geleneği ile günümüzde üretilmiş hediyeelik eşyalar

Ülkenin geleneksel ve çağdaş v
neksel ve çağdaş v
üretilmekte aynı za
sürecinin bir göste

Görsel 4

“Uygarlık, bir topl
teknoloji ürünlerin
ren gelişmelerin so
teknolojinin desteğ
nat; içinde bulun
sembolleridir. Bu s
geldiği özünden sa
vardır ki teknolojin
di kültürlerinin yo
düzeni ile birlikte g
ve görenekler bir n
neklere toplum ve k
o toplumun kültür

² <http://www.yilmazulusoy.com>

özgün üretimlere baktığımızda hangi toplumda ve ne zaman üretildiğini anlayabiliriz. Bu anlaşılabilirlik, net ve yalın olduğunda özgün üretimler çağını yansıtmakta ve aynı zamanda belgesel olma niteliğini de kazanmaktadır.

Görsel 5. Günümüz Güney Afrika özgün hediyelik eşya üretimleri

Dünyaya global açıdan baktığımızda, her şeye genellikle ekonomik ve ticari açıdan yaklaşıldığını görürüz. Bu noktada ülkeleri millet yapan önemli değerlerden; kültür, gelenek gibi unsurlara sahip çıkmak; bireylere, toplumlara ait olduğu kadar en büyük sorumluluk ve yürütme görevi ise devletlere aittir. Buradaki koordinasyonu doğru kuran toplumlar özgün geleneksel ve sanatsal üretimlerle dünyaya kendi kültürlerini pazarlayarak dünya ülkeleri arasında prestijli konuma gelirler. Araştırma kapsamında yapılan incelemeler sonucu Güney Afrika bu prestiji çoktan hak etmiş ülkelerden biridir. Gerek el sanatlarında, gerek tasarım ürünlerinde, gerekse sanat üretimlerinde ve hediyelik eşyalarda kendi kültürlerini ve kültür kodlarını yansıtan üretimler dışında ithal ürünlere rastlamak oldukça zordur. Bu ülkenin insanları tasarım ve sanatta kendi tarzlarını ortaya koyarken aynı özgün tavrı ve tarzı renk ve desenleriyle kıyafetlerinde de göstererek kendi modalarını oluşturmakta, ayrıca saç kesimleri ve örgülerine de aynı özeni göstererek dünyadaki kültürlere karşı görsel duruşu ve özellikleri ile de biz buradayız demektedirler.

Güney Afrika'da dünya pazarı açısından özellikle hediyelik eşya olarak üretilen ürünler incelendiğinde ortaya konulan neredeyse bütün sanatsal ve geleneksel ürünlerin kendi üretimleri olduğu ve kendi kültürlerini yan-

sıttığı görülmektedir. Bu süreçte, dünyada ve ülkemizde vücutta görülmeyen kendi kimliklerine sahip olmaları, tasarım ve sanatsal üretimler, geleneksel dokuma kuşakları, tekstil üretimleri, ahşap üretimleri, deri ürünleri, demirden yapılmış heykeller, 7000'lerden beri güneyde üretilen ve günümüzde modern sanatı ve çağdaş ü-

Görsel 6. Günümüzde

Güney Afrika'da Ç

Güney Afrika Cumhuriyeti, sürdürülen önemli Antik yerlerdeki kâğıt ologların yaptığı arı kadar dayanmaktadır.

Görsel 7. Geleneksel yöntemle çömlek şekillendirme

Ortaya çıkan antik seramik parçalar Afrika toplumlarının kültürel değişimleri hakkında fikir verirken, sürdürdükleri yaşamı, gelişimlerini, ihtiyaçlarını ve sahip oldukları becerileri de ortaya koymaktadır. Bu bilgi ve belgeler Afrika sakinlerinin izlerini sürmek için önemli ipuçlarını oluşturmaktadır. Kazılar sonucunda ortaya çıkan çömlekçi ürünler; su taşımak, yiyecekleri saklamak, sıvı ve sütün depolanması, yemek pişirmek, servis yapmak ve içki içmek için kullanılmışlardır³.

Görsel 8. Yiyecek ve sıvı taşımak için biçimlendirilen çömleklerin açık havada pişirimi

³ <https://www.contemporary-african-art.com/african-pottery.htm> 29 Mayıs 2019'da alınmıştır.

Bu kullanım eşyala
kısımları boşlukta
Bu miğferlerin dini
tedir (Delafosse, 2

Görsel 9. Lydenburg
K

Bütün toplumlar
sanatlarından biri
konusunda teknoloji
şekil ve yöntemler
olmasına rağmen
özelliği değil kültür
maktır. Günümü
tede seramik yapm
şartlarda üretilen
ile oldukça farklı st

Görsel 10. Güney Afrika'da üretilen ilk çömleklerden örnekler, Iziko Müzesi, Cape Town

Güney Afrika çömlekçiliği incelendiğinde çamur hazırlamadan ürünün bitim aşamasına kadar geçen süre oldukça ilkel şartlarda gerçekleşmektedir. Fakat teknik şartların zorluğuna rağmen kültürün ürüne yansması ve el becerisinin ortaya çıkardığı güzel örneklerle sonlanır. Afrika çömlekçiliğinde geleneksel olarak elle biçimlendirilen formlar; küpler, çanaklar, büyük su kapları ve tencereler gibi günlük kullanımda işlevsel özelliğe sahip büyük boyutlu formlardan oluşmaktadır.

Görsel 11. Güney Afrika Çömlekçiliğinde elle şekillendirilen küp

Çömlekçilik yapıla
leneksel çömlekçi
lanması ile başlar.
materyallerden arı
kil yoğrulacak bir
mak üzere daha ö
taşları ve eski çöm
yine önceki deney
nan sert seramik b
olarak çiğnenerek
da yapılmak isten
karışım el ile yoğru
relerde bünyenin
ve çatlamasını önle
samanı karıştırılara
kararı ve tecrübe il
uygun olmadığı iç
kullanılır. Günümü
nılmakta ve bu atö
boyutlu çamurlar h

Üretim sürecinde b
lerin ilk üretim aşar
Afrikalı çömlekçile
vb. olduğu gibi da
lanmaktadır. Üreti
desen-dekorları; iz
ile kendi yöntem v

Görsel 12. Saç ö

Çömlekçilerin yaptığı dekorların desenleri; genel olarak elle çizilmiş serbest geometrik desenlerden oluşmaktadır. Dekor uygulamalarında genel olarak; kırmızı, beyaz ve siyah gibi astar kullanılmaktadırlar. Gerek desen, gerek dekor gerekse dekor form ilişkisi ile ortaya çıkan ürünler; kendi kültürlerini yansıtırken üreticinin marka kimliğini de ortaya koymaktadır.

Güney Afrika Çağdaş Seramik Sanatçılarından Örnekler

Günümüzde Güney Afrika'sında içinde bulunduğu üretim şartlarına göre üretim yapmaya çalışan çömlekçiler ve seramik sanatçıları bulunmaktadır. Sanatçılar ilk üretimlere göre daha kaliteli çamur, sır, boya, elektrikli çamur tornası ve fırın gibi ekipmanlar kullanarak ürettikleri form ve desenlerdeki özgünlüklerini kaybetmeden üretimlerine devam etmektedirler. Çeşitli firmalardan temin ettikleri hazır çamurlar daha kaliteli bünye imkânı sağlarken, renkli astar ve boyalardaki çeşitlilik; geleneksel sanatlarının devam ettirilmesinde özgünlüklerinin aktarılmasında olumlu katkılar sağlamaktadır. Günümüzde Güney Afrika seramik sanatına, sanatçılarına ve geleneksel üretimlerine duyulan ilgi çömlekçilik sanatının kırsaldan şehirlere gelmesine ve kullanım kaplarından artistik seramik üretimine dönüşmesine olanak tanımıştır. Özellikle Cape Town'da geleneksel kimliği çok iyi özümsemiş kullanım eşyasının yanında artistik üretim yapan sanatçılar varlıklarını sürdürmektedirler. Bu sanatçılar arasında; Andile Dyalvane, Madoda Fani, Clementina van der Walt, Lisa Firer'i sayabiliriz.

Görsel 13-14. Andile Dyalvane ait geometrik ve çizgisel desenli seramikler

Nelson Mandela b
Andile Dyalvane;
yo'sunun kurucula
kültürünü en iyi se
uygulamalarında
simgeleri ülkenin g
astarlarla boyayara
san formunda anat
(Dyalvane, 2014:2
çanaklar, tabaklar
oluşturmaktadır. E
kalıp yardımı ile ü
kullandığı renklerle
mek mümkündür.

Sanatçının eserleri
ropolitan Sanat Mü
Yingge Seramik M
natçı; Danimarka,
lerilerde çalışmaları
alınmıştır.

Geleneksel Afrika s
ile sürdüren ve Ca
Sanatçı; her zama
ken bir öncekinde
2015:3). Dumanlı
oldukça başarılı ç
nusunda KwaZulu
büyük bir titizlikle
Doğal dünyadan il
formları, tüm böc
olduğu eserlerinin

⁴ <https://www.monkeyapple.com>

⁵ <https://www.monkeyapple.com>

Görsel 15. Madoda Fani'ye ait perdahlı ve dumanlı pişirimli seramikler

Güney Afrika kültürünü yorumlayarak kendine özgü minimaliz bir tarzla eserlerine yansıtan ve Cape Town'da yaşayan çağdaş seramik sanatçılarından bir diğeri de Lisa Firer'dir. Sanatçı; uygulamalarını daha çok porselen bünye üzerinde çamur yaş iken akıtma dekorları ile ebru görünümü elde ederek gerçekleştirmekte, çoklu ve canlı renkleri bir arada kullanmakla beraber, siyah-beyaz, mavi-beyaz gibi renkleri daha çok kullanmayı tercih etmektedir. Plaka biçiminde açmış olduğu porselen çamurunu deri sertliğinde kıvrarak özgün vazo formlarını daha çok üretmeyi tercih eden Firer, bu formlarında ebru görünümlü dekorların yanı sıra bitkisel desenleri yalın ve rölyef biçiminde uygulamaktadır.

Görsel 16-17. Lisa Firer'e ait ebru görünümlü ve bitkisel desenli seramikler

Clementina van de
Woodstock merke
dürmektedir. Ulusa
sanatçının Londra'
miştir. Güney Afri
tarzla yansıtan san
etmektedir. Daha ç
mentina, bu form

Görsel 1

Kendi kültürel kim
düren yukarıda ba
sanatına ve sanatç
dınan Iziko Müzesi
sanatçıların çağdaş
de sahiptir. Müze
kazılardan, özel ba
hepsinden önemlis

Görsel 19. A

20 ve 21. yüzyılda Güney Afrika'da üretilen 200'den fazla seramik eserler müze koleksiyonunun odak noktasını oluşturmaktadır. Ayrıca müzede 2000 yıl öncesine kadar üretilen geleneksel seramikler de bulunmakta ve böylece Güney Afrika seramik tarihi hakkında bilgi sahibi olunmaktadır. Ayrıca müzeye gelen ziyaretçilere; seramiklerin zengin tarihi ve çok katmanlı anlamları hakkında bilgilendirmek amacıyla çeşitli temaları kapsayan bilgi panelleri eşlik etmekle beraber görsel ve DVD gösterimleri ile çeşitli seramik yapım teknikleri ve uygulamaları gösterilmektedir⁶.

Görsel 20. Andile Dyalvane ve seramik eseri, Iziko Müzesi, Cape Town

Sonuç

İnsanlar var olduğu günden beri iletişime, etkileşime açık varlıklar olup toplum içerisindeki etkileşim sürecine bilerek veya bilmeyerek aracılık ederler. Etkileşim; varlıkların, düşünce ve toplulukların bireysel olarak ya da birlikte, karşılıklı etkime sürecidir. Günümüzde etkileşim ve değişim birçok geleneği ve kültürü olumsuz yönde etkilerken onların yok olmasına veya farklı biçim ve içeriklere dönüşmesine neden olmaktadır. Değişim ve etkileşime açık olan değerlerin başında geleneksel üretimler ve kültürel değerler gelmektedir. Ancak toplumların ve onu oluşturan fertlerin bilinçli bir şekilde gelenek ve kültürlerine bağlılığı olumsuz değişim ve etkileşimlere izin vermemektedir.

⁶ <https://www.iziko.org.za/collections/ceramics> 31 Mayıs 2019'da alınmıştır.

Güney Afrika Cumhuriyeti, bir ülke olmasına rağmen, kültürel değerlerinin yaya sergilemekte ve ya artistik üretim ve etkileşimi olduğu gözlemlerde; sanatçıların sergilendiği ve bu mekânlarda yansıtan, tasarım ve sonucu bu noktada rünün dışındaki ürün ve çağdaş seramik olarak gelişen sanatçıların çağdaş gelişmelerde sanatçılar tarafından seramikler olarak bu üretmiş oldukları görerek beğenilme gibi sanat müzeler

Seramik sanatının kimliklerden biri olarak oluşturduğu yazılı belgeden ibaretlerin tıpkı Güney Afrika sahip çıkarak tüm ortaya koymaktadır

Kaynakça

- Delafosse, M. (2012) *African Art*, New York: Parkstone International Yayıncılık.
- Dyalvane, A. (2014), *Idladla*, South Africa: Southern Guild Yayıncılık.
- Ezio, B. (2000). *African Art and Artefacts in European Collections 1400-1800*, ISBN0714125474, London: British Müzesi Yayınları.
- Haour, A., Manning, K., Arazi, N., ve Gosselain, O. (2010). *African Pottery Roulettes Past and Present : Techniques, Identification and Distribution*, Oxbow Books Yayıncılık
- Khwezi, G. (2015) *Madoda Fani Black-On-Black*, ISBN: 978-0-620-69237-3, South Africa: National Art Council Yayıncılık
- Ok, S. T., Çeşmecioğlu, S. (1992). “Güney Afrika Cumhuriyeti”, , yayın no: -16, Ülke Etütler Dizini No: 38, İstanbul Ticaret Odası Yayınları
- Wassing, R. S. (1968). *African Art*, , ISBN:0-88168-1466, London: Fine Art Books Yayınevi,

Görsel Kaynakları

- Görsel 1. Delafosse, M. (2012). *African Art*, New York: Parkstone International Yayıncılık.
- Görsel 2. 3. 4. 5. 6. Yazar Arşivi
- Görsel 7. Fotoğraf Patrica Davison, Sosyal Tarih Koleksiyon Arşivi, iziko Müzesi, Cape Town
- Görsel 8. iziko Müzesi Arşivi, Cape Town
- Görsel 9. Delafosse, M. (2012). *African Art*, New York: Parkstone International Yayıncılık.
- Görsel 10. Yazar Arşivi
- Görsel 11. iziko Müzesi Arşivi, Cape Town
- Görsel 12. Haour, A., Manning, K., Arazi, N., ve Gosselain, O. (2010). *African Pottery Roulettes Past and Present : Techniques, Identification and Distribution*, Oxbow Books Yayıncılık
- Görsel 13. 14. <http://www.imbizogallery.com/andile-dyalvane---ceramics.php/>
12.06.2019’da alınmıştır

Görsel 15. <https://www.11.06.2019'da alınmıştır>

Görsel 16. 17. <http://11.06.2019'da alınmıştır>

Görsel 18. <https://www.10.06.2019'da alınmıştır>

Görsel 19. 20. Yazar a